

Miroslav Macek

3x

Na horké stopě

Povídky ve stylu klasických detektivních škol

3 x na horké stopě

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.xyz.cz

www.albatrosmedia.cz

x·y·z

NAKLADATELSTVÍ

Miroslav Macek

3 x na horké stopě – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2018

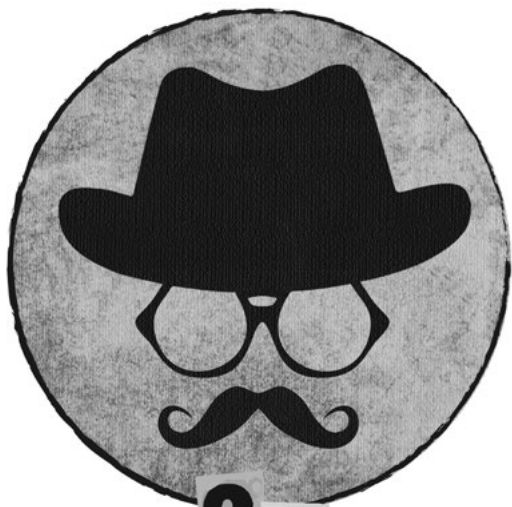
Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

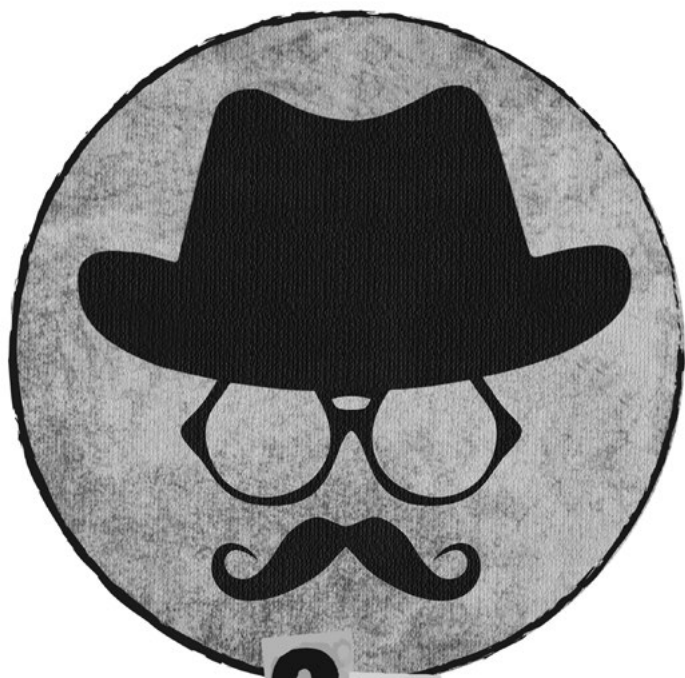
Miroslav Macek

3x
Na horké stopě

Povídky ve stylu klasických detektivních škol

Miroslav Macek

3x
Na horké stopě

Povídky ve stylu klasických detektivních škol

Obsah

Předmluva milovníka detektivek /9

Na rovinu /27

Muž po levici /107

Velikonoční případ /149

Utrpení manželky spisovatele /185

Předmluva milovníka detektivek

Ačkoliv se leckde můžete dočíst, že detektivní žánr vznikl v roce 1841, kdy byla poprvé publikována povídka Edgara Allana Poea *Vraždy v ulici Morgue*, je nezbytné k tomuto údaji poznamenat, že toto hezké a životaschopné dítko mělo spoustu a spoustu literárních otců.

Zločin, a to včetně toho nejtěžšího, tedy vraždy, doprovází totiž lidské pokolení od počátku jeho existence. Neboť od počátku se vždy soupeřilo, soupeří a soupeřit bude (a to všemi prostředky) – o majetek, moc a ženy, často pochopitelně o vše najednou. A pokud se zdánlivě soupeřilo o něco jiného, stejně za tím vždy byla nejméně jedna z uvedených příčin.

Neboť proč zabil Kain Abela? Proto, že Hospodin nepřijal jeho oběť, a Abelovu ano? Jistě. Takže vražda, dokonce bratrovražda, kvůli postavení a z něj plynoucích výhod, že ano?

Jak píše švýcarský spisovatel Ulrich Knellwolf o bibli:

Nikde jinde nejsou popsány věci, které Bůh zakazuje, a přesto si je lidé navzájem činí, lépe. A nikde jinde ne-

najdete lépe popsané, jak Bůh takové porušení zákazů řeší.

Pokud to ovšem s tím Kainem a Abelem nebylo jinak, jak naznačuje tentýž spisovatel:

Abel znal spoustu historek, a tak mu lidé rádi naslouchali. Když se ho někdo zeptal: „Tak, kdy se konečně usadíš, Abeli?“ odpověděl: „Ale to bych pak nemohl vyprávět nic nového!“

Kain viděl, jak jeho bratrovi Abelovi všichni visí na rtech, a pojala ho závist. Tak si řekl: „Musím vymyslet něco, co je od mého bratra přitáhne ke mně. Proč to napětí? Každý se přece chce co nejdřív dozvědět, jak příběh dopadne. Takže zkrátím Abelovy příběhy a budu vždy vyprávět jen začátek a konec a řeknu lidem, ať naslouchají mně. Zbavím je toho napětí.“ A nazval prozrazení konce příběhu hned na počátku obsahem příběhu.

Od té doby chtěl každý slyšet jen smysl příběhu a vždy, když začal vyprávět Abel, připadalo jim to zdlouhavé. Tak ztratil Abel své posluchače a přestal docházet do města a žil jako vyhnanec před jeho branami, a tak Kain svými zkrácenými obsahy jeho příběhy zcela zabil.

Uznejte ovšem, že za něco takového by si Kain též zasloužil zabít, a kdyby to někdo udělal, každá rozumná porota by ho musela osvobodit.

Také šibalský (pikareskní) a loupežnický román, tolik rozšířený v 18. století, jsou jeho otci. A pokud byste měli odpovědět na otázku, zda byly více vydávány a čteny literární díla Johanna Wolfganga Goetha, nebo loupežnický román jeho švagra Christiana Augusta Vulpia *Rinaldo Rinaldini*, a vsadili na Goetha, prohráli byste na celé čáře.

Neboť nic lidi netěší víc než slastné vzrušení a příjemný strach z popisu činů a dějů mravně i zákonem zakázaných. Proto vždy byli mezi potulnými tovaryši nejoblíbenější ti, kteří dokázali večer po práci vykládat ty nejkrvavější a nejhrůznější historie, které sesbírali cestou.

Josef Váchal, autor parodického *Krvavého románu*, a tedy nezbytně jeho velký znalec, o této triviální literatuře napsal:

„V řádném krváku krev není nikterak vzácná šťáva, a když někomu projede srdcem chladná ocel dýky, nebo mu někdo vpálí kulku do břicha, nenaříká příliš, jako se to v slušných románech stává, nejvýše se zaklením odejde ze světa. Zrovna jako vrah přílišnými slovy neodůvodňuje zamýšlený svůj čin, i oběť vrahova bez velkého pathosu se světa sejde, jemně i delikátně čtenáři vloží na srdce jistotu, že v posledním sešitu bídník trestu neujde.“

A dodává:

„Myslete si o románech, co chcete; ale dobrý krvák má být špatně psán. Má být psán v krátkých odstavcích, po kterých oko jen tak honem skáče, jako když se běží ze schoďů. Není pokdy se proplétat dlouhým odstavcem. Není pokdy ocenit dobře stavěnou větu, nebo se zastavit u spanilého obrazu. Dál, rychle dál!

Moralisté, a vůbec lidé, holedbající se a pyšníci vědomím, že jsou vzdělanci kulturními, označují jménem krvavý román neb zkráceně jen krvák, krvas, každou knihu s tendencí znemravňující, naplněnou do krajnosti drastickým líčením vražd, zločinů násilí, a dobrodružství, s nejhrubším popisem všech možných lidských vášní a sklonů neřestných; oni vidí v krvavém románu nakupenu všechnu špatnost světa, samé zlo a příklad, jakou kniha býti nemá.

Výtka, že krvavými romány a jich četbou jitří se málo kritická část obecnstva, a též že obraznost čtoucích bývá vydrážděna popisováním četných vražd, dávno již životními zkušenostmi ad absurdum vyvrácena byla.“

Se širokým rozšířením knihtisku a všeobecnou znalostí čtení se pak tento ohromný prostor pro *oráče na krvavé líše*, jak kdosi poeticky nazval spisovatele detektivních románů a povídek, dokonale otevřel a také před-

sudky proti tomuto druhu literatury silně zeslábly, byť nikdy nevymizely zcela.

První skutečně detektivní román, tedy příběh založený na detekci (z latinského *detegó* = odkrývám, odhaluji), a to dokonce vypravovaný více osobami, tedy z více úhlů pohledu na to, co se přihodilo (což bylo následovníky mnohokrát použito a zneužito), napsal Angličan Wilkie Collins v roce 1868 a pojmenoval ho *Měsíční kámen*.

Wilkie Collins vedl skutečně „spořádaný“ viktoriánský život, miloval dobré jídlo a víno, rád a často cestoval, udržoval dlouhodobé vztahy se dvěma ženami, ale ani s jednou se neoženil, a drahý čas užíval opium. Možná právě proto tak skvěle psal, ale posouzení toho, zdali je to příklad hodný následování pro všechny začínající autory, ponechám na vás. Mně se docela zamlouvá...

Zanedlouho poté se objevuje na detektivním nebi nebývale zářící kometa, jejíž blahodárny vliv pociťuje žánr dodnes: sir Arthur Conan Doyle a jeho Sherlock Holmes, samozřejmě s nepostradatelným doktorem Watsonem, tvořícím naivní pozadí, na němž ještě více vynikají dedukční schopnosti Velkého detektiva.

Viz následné parodické připomenutí:

Sherlock Holmes a Dr. Watson kvůli jednomu případu museli přespat ve stanu. V noci je probudil nějaký hluk. Holmes se podívá na Watsona a praví:

„Milý příteli, co byste z toho, co vidíte, usoudil?“

Watson se rozhlédne a praví:

„Z astronomického hlediska bych řekl, že existuje nekonečné množství galaxií a planet, z astrologického pak, že Saturn je ve znamení Lva.“

„Správně, milý Watsone. A co dál?“

„Dle mého odhadu může být tak 3.15.“

„Velmi správně. A co dál?“

„Z teologického hlediska je nasnadě, že Bůh je vševědoucí a všemocný a my jsme malí a nepodstatní.“

„To zajisté. A dál?“

„Meteorolog by řekl, že zítra budeme mít pěkné počasí.“

„Správně. A ještě něco, milý Watsone?“

„Už mne nic nenapadá.“

„A přitom je to tak prosté, milý Watsone! Někdo nám ukradl stan!“

Poté se s Velkými detektivy roztrhl pytel a Doylovi epigoni samozřejmě nevystačili s Mistrovými rekvizitami, tedy s lulkou, houslemi a injekční stříkačkou s morfiem, a začali si vymýšlet neuvěřitelné libůstky a podivnůstky svých hlavních hrdinů.

Extrémním příkladem budiž specialista na železniční záhady Thorpe Hazell autora jménem Victor Lorenzo Whitechurch, anglikánského kněze, který psal též náboženské knihy (hádejte, které byly úspěšnější). Thorpe Hazell byl vegetarián a milovník podivuhodných cviků, jak seznáte z krátké ukázky z jedné Whitechurchovy povídky:

Do odjezdu vlaku zbývala téměř hodina, které Hazell využil k tomu, že si zašel k ovčínu.

„Mám hlad,“ pravil k ženě, která se objevila ve dveřích. „A hlad je rozkazem přírody, že se má člověk najíst. Mohl bych vás požádat o dvě cibule a koště?“

Ovčákova žena dodnes vypráví o podivném muži, který „chroupal cibuli, a přitom mával nad hlavou koštětem“.

Tento typ detektivů ovšem nikdy zcela nezmizel ze scény, jen si vzpomeňte na milovníka orchidejí, skvělého jídla a piva Nera Wolfa, který nenávidí každý pohyb, a proto působí dojmem bitevní lodě, nebo na všechny ty univerzitní profesory (univerzity, a to obzvláště anglické, jsou záhadnými vraždami proslulé), kteří úspěšně krácejí po jedné falešné stopě za druhou, aby nakonec pachatele přece jen usvědčili. Mimo sklon k řešení detektivních případů jsou vesměs obdařeni ještě množstvím podivuhodných výstředností, kupříkladu vírou,

že se celý vesmír řídí zákony jejich univerzity a není většího zločinu než zmeškat čaj o páté.

Autoři se také za každou cenu snažili překonat detekční a dedukční schopnosti velkého vzoru a začali obdařovat své detektivy schopnostmi zcela neuvěřitelnými, až nadlidskými: extrémním příkladem budiž profesor Augustus S. F. X. Van Dusen s ohromujícím počtem titulů před jménem i za ním, malý žlutý mužíček s ohromnou hlavou uctivě přezdívaný Myslicí stroj, kterého uvedl do literatury Angličan s francouzsky znějícím jménem Jacques Futrell. Jeho život, respektive smrt, by též vydala na senzační román: jednoho dne se s posledním rukopisem o Myslicím stroji nalodil na parník. Nic neobvyklého, pokud by se ten parník nejmenoval Titanic.

Také vymysleli *záhadu zamčeného pokoje* (samozřejmě zevnitř), ve kterém se vždy najde mrtvola a nikdo nechápe, čím rukou mohla přijít o život, zvláště natvrdlý venkovský policajt nebo úředním šimlem osedlaný konstábl ze Scotland Yardu ne. Proto se musí případu ujmout buď narychlo přivolaný, nebo náhodně tu dlící amatérský detektiv, který lehce zjistí, že byl zabit dýkou vstřelenou pootevřeným oknem, uštknut jedovatým hadem, kterého do místnosti vhodil větrákem důmysl-

ný zloduch, nebo se otrávil prudkým neznámým jedem, na který neexistuje protijed a jímž byla napuštěna tužka, kterou měl ve zvyku při psaní olizovat. (Mravoučné prvky nikdy v detektivce nesmějí chybět!)

Autoři detektivních románů začali prostě vše přehánět natolik, až nezbylo než vtisknout žánru nějaká pravidla. Ujal se toho, jak jinak, anglický katolický kněz monsignore Ronald Arbuthnott Knox (byl též jazykovědcem a přeložil do moderní angličtiny latinskou bibli – Vulgatu, psal ovšem též detektivní příběhy, takže si můžete tipnout, čím se proslavil víc), který sepsal Desatero pravidel správné detektivky:

- 1. Zločinec musí být někdo, o němž je zmínka brzo na začátku příběhu.*
- 2. Všechny nadpřirozené nebo nepřirozené faktory jsou zcela vyloučeny.*
- 3. Není přípustná víc než jedna tajná místnost nebo tajná chodba; i ta je přípustná pouze tehdy, odehrává-li se děj ve stavbě, kde lze takové zařízení předpokládat.*
- 4. Nesmí být použito žádného „dosud neobjeveného“ jedu ani přístrojů a metod, které vyžadují dlouhého vědeckého vysvětlování na konci příběhu.*

5. *V příběhu nesmí vystupovat žádný Číňan.
(Tohle není projev rasismu dobrého pátera, jen výraz
dobové averze proti nejzprofanovanější rekvizitě
šestákových detektivek.)*
6. *K řešení nesmí detektivovi dopomoci náhoda,
ani nesmí být veden nevysvětlitelnou intuicí.*
7. *Pachatelem nesmí být sám detektiv.*
8. *Detektiv nesmí odkrýt žádnou stopu, aniž ji hned
neodhalí také čtenáři.*
9. *Duchem chudý přítel detektivův, jeho „Watson“,
nesmí zatajit žádné myšlenky, které se mu honí
v hlavě; musí mít inteligenci mírně, ale jen velmi
mírně podprůměrnou.*
10. *Nesmí se vyskytovat dvojčata nebo dvojníci.*

Jako každá ortodoxní pravidla byla ovšem i tato často porušována, a to mnohdy úmyslně. Stačí si jen připomenout velkou dámu žánru Agathu Christie, která se v porušování Knoxových pravidel přímo vyžívala. A dařilo se jí to skvěle! Samozřejmě též zásluhou dvou nezapomenutelných postav detektivní literatury, belgického policisty Hercula Poirota se všemi vlastnostmi Francouze, které jsou Angličanům trochu pro smích, a proto tedy podceňovaného, ač jeho *malé šedé moz-*

kové buňky dokáží rozlousknout i ten nejzapeklitější oříšek, a slečny Marplové, starosvětské venkovské staré panny, která dobře ví, že na malé vesnici dřímou pod povrchem stejné vášně jako ve velkém světě.

Dalším autorem, který porušoval tato pravidla, ovšem jinak, byl taktéž anglický katolík Gilbert Keith Chesterton, který amatérským detektivem učinil rovnou kněze – pátera Browna. Ten při svých dedukcích vychází hlavně ze znalosti lidské povahy a intuice a samozřejmě z pozorování *ohromných maličkostí* kolem sebe.

Objevil se poprvé v roce 1910 v povídce *Modrý kříž* a pak ve více než padesáti dalších. Svoji metodu popsal v povídce *Tajemství pátera Browna* následovně:

„Víte, já je všechny zavraždil sám... každý ten zločin jsem dokonale naplánoval. Přesně jsem promyslel, jak by se dal udělat a v jakém stavu myslí. A když jsem si byl zcela jist, že se cítím jako vrah, samozřejmě jsem věděl, kdo jím je.“

Z detektivních románů a povídek se ovšem začaly stávat abstraktní šarády, zcela odtržené od života, nicméně často vyhledávané čtenáři. Jeden příklad za všechny: knihy s amatérským detektivem Philo Van-cem amerického autora S. S. Van Dina, vlastním jménem Willard Huntington Wright.

Přidám mravoličnou historku: tento literární kritik vydal v roce 1916 svůj první vážný román, který byl, jak bývá zvykem, kritikou nadšeně chválen, aby se z něj ovšem stal u čtenářů propadák. Když byl pak po nervovém zhroucení upoután na lůžko a lékaři mu zakázali číst „vážnou“ literaturu, vymyslel si pro zábavu vlastní detektivku, a aby neupadl v posměch a opovržení u svých kolegů kritiků, vydal ji pod pseudonymem a stal se tak nepominutelnou součástí klasiky žánru.

I tak šlo ovšem o slepou uličku.

Naštěstí se za velkou louží chopili žánru též autoři, kteří jej vrátili zpátky na zem, a to nikoliv do skleněného zámku literatury, ale do ulic a brlohů velkoměsta. Zrodila se *hard boiled school*, drsná škola, s *tough boys*, tedy drsnými chlapíky v hlavních rolích převážně soukromých „oček“.

James Hadley Chase, Dashiell Hammet, Raymond Chandler a další a další vypouštěli své cynické a rozhodně ne vždy zcela kladné hrdiny do světa skutečného zločinu. Jejich kvintesencí se stal soukromý detektiv Sam Spade, hlavní postava knihy D. Hammeta *Maltézský sokol* z roku 1930, plavovlasý ďábel, jdoucí bezskrupulózně za svým cílem. Nastala rudá žeň...

A nemohly při ní chybět sličné děvy mravů nevalných. Ve výčtu postav vystupujících v *Maltézském sokolu* se dočteme:

Slečna Wonderlyová – nádherný kus s chováním dívky školou povinné, která nikdy neváhala využít svých báječných předností, aby si získala a udržela mužskou oddanost.

Iva Archerová – Milesova manželka, která vytírala zrak svému manželovi a byla víc než příznivě nakloněna jeho společníkovi.

Není proto divu, že jeden z pozdějších výhonků drsné školy z pera Angličana Petera Cheyneyho Lemmy Caution, původně agent FBI, později soukromý detektiv a „nejmilejší synáček matky Cautionové“, jak se sám tituluje, o ženském pohlaví pronáší následující slova:

„Ženská podobá se krokodýlovi číhajícímu na nás v marastu. Než se jeden vzpamatuje, ukousne mu dotýčný hlodavec nohu i s kusem katát.“

Zločin se ovšem vrátil i do těch rukou, do kterých správně patří, tedy do rukou policistů. A nutno říci, že se mu v nich dařilo a daří více než dobře, ať už jde o jedince typu dr. Thorndyka z románů Austina R. Freemana, nebo inspektora Frenche z děl Freemana Willse Croftse, kteří používají namísto intuice a dedukce v křesle míry

a váhy, mikroskopy, jízdní řády, tabulky a technické výkresy, nebo o mlčenlivé policisty typu komisaře Maigretta, kteří své případy poctivě „vyšlapávají“, nebo dokonce o celý policejní sbor 87. revíru či ze řetězu utržené severské osamělce v policejním sboru, kteří bývají stejně psychopatičtí jako vrahové a nadřízení. Tady už se ovšem značně stírá rozdíl mezi čistokrevnou detektivkou a policejním románem.

Zločin se také vrátil do rukou právníků, kteří hbitě přispěchali, aby se na něm přiživili: do rukou Perryho Masona a nepřeborné plejády dalších. Je pravda, že jejich honoráře jsou nekřesťanské, ale čtenáři si s nimi vždy přijdou na své.

Ještě jednou měla detektivka namále, a to tehdy, kdy do ní vtrhla módní vlna freudismu a psychologie a místo aby se věnovali staré dobré vraždě a odhalování pachatele, zaměřili se autoři na psychologický rozbor motivů a neblahého vlivu společnosti na pachatele. *Zločin a trest* v jakékoliv podobě ovšem nemůže být čtíovým detektivním románem, to dá rozum.

Také kombinace žánrů, tedy přimíchávání hororu, sci-fi a nadpřirozena do detektivek, nadělalo více škody než užitku, pochopitelně s výjimkami potvrzujícími pravidlo.

Naštěstí se vždy našly dobré spisovatelské duše, které vrátily detektivní román tam, kam patří, tedy mezi poutavé, oddechové čtivo.

Nic víc, ale také nic méně od něj nesmíme požadovat.

Tři delší povídky, které máte před sebou, jsou ukázkou tří detektivních stylů:

Policejního à la inspektor French, intuitivně hloubavého à la páter Brown a ironicky cynického à la Sam Spade. Nejenom však to. Existuje totiž ještě jedna odnož detektivní literatury, a tou je parodie. Parodie, která ovšem nemá za cíl zesměšňovat původní vzory, ale láskyplně si s nimi pohrávat pro pobavení a potěchu čtenáře, a kterou je ovšem zároveň možno brát jako plnokrevné detektivní čtivo. Parodie totiž vždy musí vycházet z hluboké a důkladné znalosti parodovaného vzoru, z lásky k němu, z lásky k jazyku a ke hře.

Nedetektivním příkladem budiž anonymní parodie na slavnou Poeovu báseň Havran (Krkavec), kterou jsem si pro Vás dovolil přeložit, ať i toto povídání o oráčích na krvavé líše skončí poeticky:

*Jedné dlouhé noci kdysi, když jsme hlavy trápili si nad
vším, co přinesl den,*

*slyšeli jsme zdola náhle zvuky příšerné a táhlé, zvuky
rvačky a pak sten.*

*V posteli se ihned vztyčím, „Co se děje?“ do tmy křičím,
škobrtajíc o střevíc,*

*Edward s úlekem též vstává, o židli hned zakopává,
„Nějaký brouk, a nic víc!“*

*Nato vztek hned kypí ve mně, neboť přec je zcela zřej-
mé, že jsem rozespálá sic,*

*avšak to si Edward myslí, že mne šálí všechny smysly,
„Nějaký brouk, a nic víc!“*

*Čím dál větší hrůzu máme, župany si oblékáme, Ed-
ward chce si trepky brát,*

*roztřesení jdeme dolů, kde vidíme vprostřed stolu...
sousedovic kočku stát.*

*Hrůzu, kolující v žilách, tahle kočka způsobila, která
okupuje stůl!*

*Rozezleně na ni zírám, rychle dveře otevírám, Edward
hledá svoji hůl,*

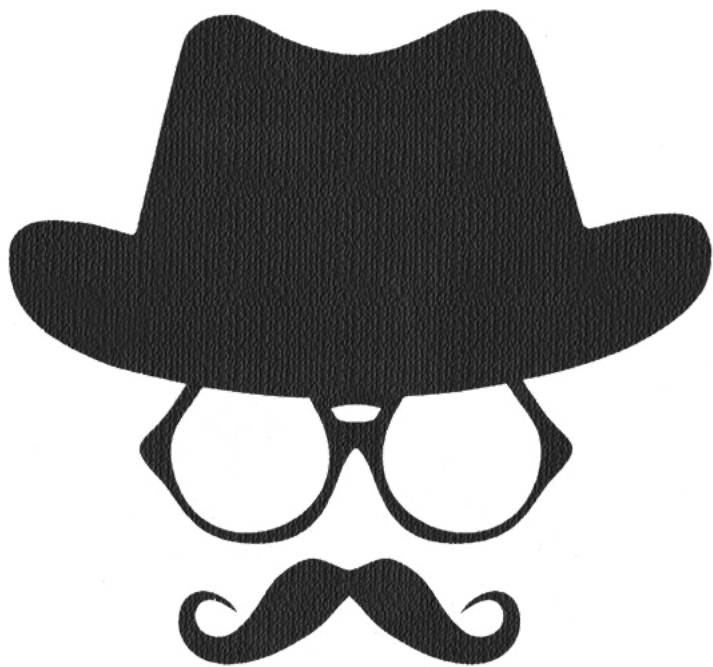
*potom zuřivě ji honí, já zas házím botu po ní, křičíme,
ať maže pryč!*

*Konečně to divé zvíře mizí spěšně v dveří škvíře, v zá-
mku rachotí ihned klíč.*

*Omluvné snad zamňoukání, že nám přerušila spaní,
nevydal však její hlas,
modlitba pak zazní krátká, osud zlý, že přišel zkrátka,
do postele jdeme zas.*

Doufám, že jste nyní správně naladěni, a přeji vám
příjemné chvíle při četbě dalších stránek.

Miroslav Macek

Na rovinu

